

PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF EDUCATIONDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-19>**THE LEGACY OF D. DONTSOV IN THE CONTEXT
OF THE NATIONAL UKRAINIAN EDUCATIONAL PARADIGM****СПАДЩИНА Д. ДОНЦОВА У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ****Bogachevska I. V.**

*Doctor of Philosophical
Sciences, Professor,
Leading Researcher at the Department
of History and Philosophy of Education
Institute of Pedagogy of the National
Academy of Pedagogical
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Богачевська І. В.

*доктор філософських наук,
професор,
провідний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інститут педагогіки
Національної академії
педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Ідеї національної школи і національного виховання, притаманні українській педагогіці, досить часто сором'язливо замовчувані на користь чи то радянській, чи то європейській інтеграційним освітнім тенденціям, з початком відкритої збройної агресії Росії проти України набули величезної актуальності. Патріотизм і національна свідомість українців виявилися майже єдиним гарантом існування національної державності. Педагогічна спільнота чітко усвідомила хибність відмови від «виховного процесу» в закладах освіти всіх рівнів. Надзвичайно затребуваною сьогодні є модель освітнього процесу, побудованого на національній духовній традиції. Перед українською освітою вкотре постало завдання ревізії світоглядних підвалин освітньої парадигми, побудови ідеології виховання особистості громадянина-патріота, здатного захистити свою країну.

Саме в цьому контексті актуалізувався інтерес педагогічної спільноти до спадщини класиків українського націоналізму і традиціоналізму, зокрема до концепції національного виховання Д. Донцова, який, завдяки радикальності поглядів і безкомпромісності позицій, дещо «лякав» українських освітян, зокрема непримиренною

ворожістю до «московитів». Але час змінює пріоритети і «учення інтегрального націоналізму як філософії виживання нації, поставленої на край могили» [Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм // В. Іванишин. Українська ідея: вибрані твори / За ред. Петра Іванишина. – Дрогобич: Посвіт, 2014. – С.63–275., с. 167] знову на часі.

Маємо наголосити, що незважаючи на радикальну риторику, націоналізм Д. Донцова на основі українських традицій ставив перед собою виховну мету, ідеолог «інтегрального націоналізму» не займався розробкою програмних питань зміни політичного устрою України. В «Малій енциклопедії етнодержавознавства» зазначається, що інтегральний націоналізм Донцова виступає проти іноземних впливів, ставить націю над людиною, пропагує завоювання національної незалежності мілітарними засобами [Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К. : Генеза, 1996., с. 739]. І саме виховний аспект і виховний пафос його філософської доктрини, близької до «філософії життя» та екзистенціалізму, є актуальним в часи збройної боротьби української політичної нації за свою незалежність.

Головною ідеєю історіософії Д. Донцова як філософії національного духу, носієм якого постає національна еліта, що шляхом «творчого насильства» веде з а собою народні маси; є ідея національного поступу: «Природа винагороджує лише в пропорції до зусиль і заслуг – для її мети. В суспільнім житті зобов'язує та сама засада, і ні одна нація не дістане в дарунок жнив від «справедливої» природи, коли вона не сіяла; ні одна не дістане незалежності, коли не хоче і не може її досягнути, коли не має почуття й сили здорових рас, що хочуть панувати над людьми, землею, повітрям і морями, служачи собі і – людському поступові» [Донцов Д. Націоналізм [1926] // Д. Донцов. Твори. – Львів: Кальварія, 2001. – Т. 1. Геополітичні та ідеологічні праці. – С. 243–425., с. 384]. Донцов слушно зазначає, що на історичній арені боротьба переможця та переможеного. Переможці пишуть і творять історію, тлумачать минуле, ніби вони «мали право» на поступ. Виховання потужної національної еліти є, за Донцовим, головним завданням національної освітньої системи. Для Д. Донцова служити інтересам поступу означає право еліти в межах нації «організувати людей і народи для зміцнення існуючої культури й цивілізації» [Донцов Д. Націоналізм [1926] // Д. Донцов. Твори. – Львів: Кальварія, 2001. – Т. 1. Геополітичні та ідеологічні праці. – С. 243–425., с. 385]. Без національно свідомої еліти жоден етнос не забезпечить адекватної відповіді на екзистенційні виклики, зокрема такі, які долає Україна сьогодні. «Двиговою силою історії» служить у мислителя людська дія (чин). Дія є реалізацією

вольового чинника людини, що, у свою чергу, характеризується як «напняття душі». Ті одиниці з маси, які здатні на творчу дію, є елітою, що й рухає історію спільноти вперед. Але їх потрібно світоглядно формувати, вчити бути лідерами, усвідомлювати мету, до якої вони мають бути здатні вести свою націю. На цьому шляху Д. Донцов заперечує старі засадничі принципи, наголошує на необхідності трансформації свідомості, побудові нового суспільства та вимагає від кожного абсолютної відданості і самопожертви. Саме героїзм є однією з провідних інтерпретаційних ідей націоцентричної історіософії Д. Донцова.

Мислитель жорстко критикує «провінціалізм» і комплекси меншовартості, сформовані нелегкою долею українства. Його твори рішуче заперечують будь-які вияви побутовизму, поверхової описовості, сентиментального етнографізму, ментального малоросійства. На його думку, українці не мають іншого виходу, ніж стати нацією переможців.

Д. Донцов вважає, що для української нації, для якої історично стан нереалізованого воління до національно-буттєвого самоствердження є майже постійним, націоналізм набуває реального суспільного сенсу, волі до власної культури, до самостійного державницького буття. Проте як воління та почуття у реальному житті не можуть замінити розум, так само націоналізм не спроможний виконувати функції наукового знання, політичної теорії. Отже, націоналізм та націоналістична ідеологія не є і не може бути такою системою поглядів, що ґрунтується на фактах свідомості або розуму. Націоналізм може ґрунтуватися лише на позанауковому факті воління, не пов'язаному з попередньою дією розуму, «волі нації». «Ця воля – це головна прикмета нації і основна точка у націоналістичній ідеології» [Бистрицький Є. Чому націоналізм не може бути наукою / Є. Бистрицький // Політична думка. – 1994. – № 2. – С. 33-34., с. 34].

В спадщині Д. Донцова чітко експлікуються три світоглядні презумпції та ціннісні орієнтири української духовності й боротьби – Бог, Україна, Свобода. Саме тому ідеї Д. Донцова для сучасної української системи освіти вважаємо актуальними у переосмисленні ідеологічних основ стратегії виховного процесу.

Література:

1. Schaefer R. T. *Sociology: A Brief Introduction*. 5-th ed. N.-Y.: McGraw-Hill Companies, Inc., 2004. XXXIII. 493 p.